

# Traumuojančių Holokausto prisiminimų įtaka tapatumo patirčiai: kokybinė analizė

R. Reches, J. Sondaitė

Mykolo Romerio universitetas, Psichologijos institutas

## Santrauka

Šio tyrimo tikslas yra prisidėti nagrinėjant Holokausto aukų patirtų traumų įtaką tapatumo patyrimui.

Duomenys buvo renkami naudojant biografinį naratyvinio interviu metodą, pusiau struktūruotą interviu.

Tyrimo dalyvavo 3 tiriamieji (viena moteris ir du vyrai, kurių amžius nuo 80 iki 90 metų). Interviu buvo įrašyti į diktofoną, transkribuoti ir analizuoti remiantis teminės analizės metodu. Buvo išskirtos šios tapatumo patyrimo Holokausto prisiminimų kontekste teminės grupės: savo bejėgiškumo išgyvenimas; aktyvios pastangos išsigelbėti; santykiai; vidiniai pokyčiai.

## Raktažodžiai:

psichologinė trauma, Holokausto išgyvenimas, tapatumas, teminė analizė

## Įvadas

Kolektyvinės katastrofos, tokios kaip holokaustas, karas, represijos ir etninis smurtas – tai žmonių sukeltos politinės ir socialinės katastrofos, kurios ne tik stipriai

sukrečia visuomenę, bet ir sukelia traumą kiekvienam jas išgyvenusiam asmeniui.

Psichologinė trauma suprantama kaip intensyvus emocinis išgyvenimas, su kuriuo žmogaus „aš“ yra nepajėgus susidoroti [3]. Psichologinės traumos pasekmės – asmenybės dezadaptacijos reiškiniai, sukelti psichologinės traumos.

Tapatumas – tai dinaminė, asmenybę apibrėžianti sistema, besivystanti tarpasmeniniuose santykiuose, kurios šaknys glūdi emociniuose išgyvenimuose [1, 10].

Traumuojantys prisiminimai suardo įprastus individo ir bendruomenės santykius, grindžiamus pasitikėjimu, rūpinimusi ir suteikiančius žmogui kontrolės, susietumo ir prasmės jausmą. Kadangi tapatumo jausmas formuojasi tik per santykius su kitais, trauma sugriauna aukos anksčiau susiformavusias „aš“ tapatumo struktūras, iškreipdama ir individo realybės jausmą, įvykius atskirdama nuo jų įprastų reikšmių.

Holokausto istorijoje Lietuvos statusas užima ypač tingą vietą dėl tragiškų aplinkybių. Čia nužudytų žydų tautybės žmonių procentas – didžiausias Europoje. To-dėl Holokausto psichologinių ir kitų pasekmių pažinimas yra aktualus, visų pirma, bendrasocialine prasme. Svarbu kuo geriau pažinti šį reiškinį, kad galima būtų jo išvengti ateityje. Ypač svarbūs jo psichologiniai tyrimai. Taip yra dėl to, kad būtent šis aspektas kol kas sulaukė mažiausiai dėmesio. Gausu literatūros, kurioje Holokaustas visapu-

---

Adresas: R. Reches

Mykolo Romerio universitetas

Psichologijos institutas

Ateities g. 20, 08303 Vilnius

El. paštas: ruthreches@gmail.com

siškai įvertintas doroviniu, filosofiniu, ekonominiu, politiniu ir kitais aspektais. Be psichologinio nagrinėjimo Holokausto supratimas yra nepilnas, o jo reikšmės įvertinimas – klaidingas.

Pasaulinėje literatūroje yra atlikta nemažai tyrimų apie Holokausto aukų išgyvenamą potrauminio streso sutrikimą (PTSS) ir apie jo įtaką antoms ir trečioms kartoms. Nežiūrint į tai, kad Lietuvoje gyvenę žydų tautybės žmonės buvo pačiame Holokausto tragiškų įvykių sukuryje, šios temos čia iki šiol nebuvo gvildenamos.

Lietuvoje nebuvo atlikta tyrimų apie Holokausto išgyvenusių asmenų traumuojančius prisiminimus ir jų ryšį su tapatumo patirtimi. Literatūra apie Holokausto metu patirtus sunkius traumuojančius įvykius leidžia gerai pažinti katastrofos psichotraumatizuojantį mechanizmą. Mažiau tyrinėtos ilgalaikės Holokausto pasekmės. Taip yra, pirmiausia, dėl to, kad daugelis Holokausto aukų neišgyveno. Tie, kas išgyveno, patyrė ypač sunkią ir ilgalaikę traumą. Jų prisiminimai atskleidžia tragiškų įvykių šleifą, nuo kurio jie niekada negalės išsivaduoti. Jis lydi juos visą jų likusį gyvenimą ir įtakoja ilgalaikes jų psichologinės adaptacijos problemas. Holokausto metu patirti išgyvenimai sukuria „prieš ir po“ būvį aukų gyvenimuose. Šiuo atžvilgiu Holokausto psichologinės pasekmės yra panašios į tas, kurios pasireiškia bet kokios psichologinės grėsmės atveju [4, 8].

Lietuvoje buvo atlikti tyrimai apie Sovietinės represijos Lietuvoje psichologinius padarinius, teigiantys, kad buvę politiniai kaliniai, tremtiniai ir kitos represijos aukos turi žymiai daugiau trauminių išgyvenimų nei asmenys, nepatyrę represijų [6]. Gali būti ne vien tik neigiami psichologiniai padariniai po traumos, bet ir teigiami, kurie pasireiškia savęs suvokimo, požiūrio į pasaulį ir tarpasmeninių santykių pokyčiais [16]. Tyrimai rodo, kad kuo reakcija į trauminių įvykių yra stipresnė, tuo labiau išreikšti potrauminio streso ir potrauminio augimo požymiai. Taip pat kuo labiau išreikšti neigiami traumos psichologiniai padariniai, tuo didesnis bus ir potrauminis augimas [9].

Remiantis Gemignani [7] atliktais tyrimais, galima išskirti dvi priešingas trauminio prisiminimo konstruktyvaus valdymo kryptis, kurias autorius pavadino „Praeitis lieka praeitimi“ ir „Praeitis tai mūsų stiprybė“. Nepaisant jų aiškios priešpriešos, šitos dvi pozicijos gali būti pasirinktos kaip naratyvai skirtingų dalyvių tam pačiam traumuojančiam įvykiui aprašyti. „Praeitis lieka praeitimi“ – tai strategija, nukreipta į traumuojančių prisiminimų užslopinimą, norint apsaugoti savo tapatumą ir vietą

bendruomenėje, ir sukurti sąlygas konstruktyviai ateičiai kurti. Priešingai, strategija „Praeitis yra mūsų stiprybė“ – tai yra galimybė integruoti praeities prisiminimus į dabarties išgyvenimus. Nors pyktis, liūdesys, praradimai nėra pamiršti, jie gali atlikti strateginę funkciją, padedant aukom suvokt save kaip išgyvenusius.

Šio tyrimo tikslas – prisidėti nagrinėjant Holokaustą išgyvenusių asmenų trauminę patirtį, įtakojančią tapatumo patyrimą jų tolimesniame gyvenime. Tyrimo klausimas yra: „Kaip traumuojančios atsiminimai integruojami į Holokaustą išgyvenusių asmenų tapatumo patyrimą?“

## Metodika

**Metodai.** Duomenims rinkti buvo taikytas pusiau struktūruotas biografinis naratyvinis interviu [15]. Metodinis sprendimas naudoti biografinį naratyvinį interviu metodą grindžiamas teorinėmis prielaidomis. Tais atvejais, kai mes susiduriame su socialiniais reiškiniais, kurie susiję su žmonių patirtimi ir turi jiems biografinę prasmę, galime įvardinti prielaidas, leidžiančias mums interpretuoti reiškinį reikšmę bendrame biografijos kontekste:

1. Siekiant suprasti ir paaiškinti socialinius ir psichologinius reiškinius, mes turime rekonstruoti jų kilmę – jų kūrimo, reprodukcijos ir transformacijos procesą.

2. Siekiant suprasti ir paaiškinti žmonių veiksmus, būtina sužinoti ką jie patyrė, kokią reikšmę tai suteikė jų veiksmams tuo metu, kokią prasmę tai jiems turi šią dieną, ir kokiame biografiniame kontekste jie išreiškia savo patirtį.

3. Tam, kad tyrėjas galėtų suprasti ir paaiškinti tiriamojo patirtį jo praeityje, būtina jas interpretuoti jo dabartinio gyvenimo kontekste.

**Tiriamieji.** Tyrime dalyvavo 3 tiriamieji (viena moteris ir du vyrai). Visi trys tiriamieji gimė Lietuvoje, šiuo metu gyvena Izraelyje.

Tiriamoji A1 – 83 metų moteris, 1941 metais buvo įkalinta Šiaulių gete, nuo 1943 m. iki karo pabaigos kalė-jų Štuthofio koncentracijos stovykloje.

Tiriamasis B2 – 90 metų vyras, nuo 1942 metais kalė-jų Grodno gete, iš kurio pabėgo ir nuo 1943 m. iki karo pabaigos slapstėsi Lietuvos miškuose.

Tiriamasis C3 – 80 metų vyras, 1941 m. kalė-jų Girulių stovykloje, iš kur pabėgo ir iki karo pabaigos slapstėsi pas žmones.

**Tyrimo eiga ir duomenų analizės metodai.** Tyrimui dalyviai buvo supažindinti su tyrimo tikslu ir esme, informuoti apie konfidencialumo ir anonimiškumo galimybes. Tiriamųjų buvo prašoma papasakoti savo gyvenimo

istoriją nuo gimimo iki dabar, o po to dar buvo užduoda-mi papildomi klausimai, leidžiantys atskleisti, kaip tiriamieji įprasmina savo patirtį:

- Kokią įtaką jums padarė karo metų patirtis?
- Kas jums suteikdavo stiprybės, kai buvo ypač sunku?
- Ar susimąstydavote, kodėl būtent jums teko išgyventi karą?
- Kaip jūsų asmenybę paveikė karas?

Interviu buvo įrašyti į diktofoną, transkribuoti ir analizuoti remiantis teminės analizės metodu [2]. Teminės analizės tyrimo tikslas yra nustatyti esminius tiriamo reiškinių požymius. Rezultatų pagrindimas remiamasi tiriamo teksto turiniu, iš jo išskirtomis kategorijomis ir subkategorijomis [2]. Siekiant didesnio patikimumo, pirmąjį teminės analizės etapą, būtent pradinį turimų duomenų kodavimą, šio darbo autorės atliko nepriklausomai viena nuo kitos, o vėliau tikrino išskirtų kodų atitikimą.

## **Tyrimo rezultatai**

Teminė duomenų analizė leido išskirti šios tapatumo patyrimo Holokausto prisiminimų kontekste temines grupes (kategorijas): savo bejėgiškumo išgyvenimas; aktyvios pastangos išsigelbėti; santykiai; vidiniai pokyčiai.

### ***Savo bejėgiškumo išgyvenimas (aukos)***

Ši kategorija apima bejėgiškumo, silpnumo, nužmoginimo jausmą Holokausto metu: „Tu buvai beveik kad užmuštas, buvai kaip nežmogus, tik kad dar laikosi gyvybė“. „Vasario mėnesį keturiasdešimt penktų metų, kai rusų armija priėjo jau arčiau, tai mus suvarė visus į tvartą. Ir ten mes ištaisai gulėjom. Valgyt neduodavo, tik lupenas nuo bulvių atveždavo. Ir mes ten tik gulėjom. Nieko negalėjom daryt. Nei atsistot, nei išeit. Nieko“. „Aš buvau beveik kad nežmogus. Aš nieko negalvočiau“. „Mes gyvenom kaip gyvuliai“ (A1).

„Aš 1,5 metų nesiprausiau. Jau buvau toks nešvarus, kad utėlės negalėjo ten gyventi“.

„...sotus niekuomet nebuvau. Todėl, kad jei norėjau daugiau maisto, reikia dažniau eit į kaimą. O kiekvienas išėjimas į kaimą – tai pavojus. Tai kuo rečiau stengdavomės eiti, kuo mažiau valgyti“ (B2).

„...ir aš prisimenu tą dieną, kai jau reikėjo važiuot į getą, tokia nuotaika buvo visų. Kažkokia. Man dar dabar ta baisi nuotaika, beviltiška tokia“ (C3).

### ***Aktyvios pastangos išsigelbėti***

Ši kategorija apima aktyvius veiksmus, pastangas išgyventi, išlikti.

„Aš kovojau, visą laiką kovojau“. „Aš norėjau kovoti. Kai pamačiau, kad neturiu galimybės susisiekti su grupe, tai mėginau gelbėti savo šeimą“. „Negalvočiau, kad liksiu gyvas. Negalvočiau. Bet pasiduoti negalvočiau“ (B2).

„Bet aš supratau visą padėties rimtumą. Per daug nesirodyti, neiti į tokias vietas, kur daug žmonių. Žinote, Žemaitijoje ten vienkiemiai, ne kaimai. Tai jei tu randiesi vienkiemy, tai ten gali prabūti pusę metų, niekas nežinos“ (C3).

## ***Santykiai***

Ši kategorija apima tris subkategorijas: palaikančius santykius, santykių praradimą ir priešiškus santykius.

### ***Palaikantys santykiai***

„Mane išgelbėjo mano mama. Jeigu ne mano mama, aš nebūčiau išgyvenusi“. „O buvo vienas prižiūrėtojas lenkas. Tai jis labai dažnai atnešdavo gabaliuką duonos, ir prašė mamos, kad jam leistų mane paimt. Sakė, ją gi užmuš čia, ji neišgyvens. Duok tu man ją, paskui pasiimsi po karo“. „Mes kalbėjomės su Dievu“. „Ir kai mes sulaukėm tėvo, tai prasidėjo kitas gyvenimas. Jis mus iš-vežė į Vilnių“ (A1).

„Aš išgyvenau dėl šeimos, ne dėl savęs. Tėvas norėjo gyventi. Jis tikėjo, kad jis išgyvens. Aš netikėjau. Bet dėl jo. Aš viską dariau, kad jis būtų patenkintas. Man buvo gaila tėvo, nuo pirmos karo dienos, kai ant kalniuko jam norėjo duoti į snukį. Neįmanoma, kad jis kentėtų. Aš viską dariau, kad jis būtų patenkintas“. „Viena mergaitė man taip palietė širdį. Kai aš pas jos tėvą atėjau taisyti batus. Jis man padavė balaną, kad aš jam pašviesčiau. O jis taisyti man batus. Tai ta mergaitė atsikėlė iš lovos, sako: Gulk į mano vietą, pailsėk. Tau tolimas kelias, aš pašviesiu“. Aš jai sakau, kad aš nenoriu miegoti, aš nepavargęs. Ji sako: „Būtinai, būtinai gulk“. Tai aš jai sakau: „Aš nešvarus, aš sugadinsiu tau patalynę“. Tai ji sako: „Aš moku skalbti“. Suprantat? Tas mane labai labai palietė“ (B2).

„Su motina mes kartu slapstėmės 1942 m. pabaigoj, paskui 1943 metai gyvenau pas Vagnorius, ir kaimynystėje buvo mama, ji mane lankydavo. Atnešdavo kokį tai skanėstą. Ir prisimenu, kartą susižeidžiau pirštą, jis pūliavo, tai prisimenu, mama naktį sėdėjo prie manęs. Kadan-gi aš labai kentėjo iš skausmo“. „Buvo labai gerų žmonių, Vagnoriai. Kodėl mes turėjom palikti jų šeimą? Mes palikdavome šitas šeimas savo iniciatyva. Kadangi prasi-deda kalbos – „laiko žydus“. Ir tada eini į kitą šeimą. Mus tai perduodavo vieni kitiems. Domicelės pagalba“ (C3).

- *Santykių praradimas*

„Į tą vežimą dėjo ir mano sesė. Ir ji mirė tiesiog vežime. Kai tik pakrovė“. „Surinko visus vaikus ir nuvežė – ir po šią dieną nieks nežino, nieks nesužinojo kur juos dėjo, tuos vaikus (pauzė). Jie metė tiesiog į mašinas mažus vaikus, kurie rėkdavo, tai mesdavo į mašinas ir išvežė. Mano du pusbroliukus, du berniukus išvežė. Ir niekas nesužinojo, istoriją niekur nerašo, niekas taip ir nesužinojo, kur juos nuvežė ir kur juos dėjo“. „...o mano visas drauges, mokyklos drauges – aš gi nei vienos neturiu – visos nuėjo į krematoriumą“ (A1).

„Baisiausias prisiminimas – motinos netekimas ir žuvinimas. Aš turiu nuomonę, kaip ji žuvo. Pagal tą knygą. Kai ją suėmė Alytų, ji suprato, kad mus žudo. Ji prisiminė to baltaraiščio žodžius. Bet ji žinojo, kad mes nieko nežinom. Tai dabar įsivaizduokit jos padėtį, kai ji žino, o mes nežinom. Ji – kaip narvelyje. Kokia buvo jos padėtis? Baisi. Gal mėgino bėgti, gal buvo sužeista. Nežinau. O žinau tik tai, kad ji kentėjo. Gal daugiau moraliai, negu fiziškai. Ir tai prieš akis man visą laiką“ (B2).

„Iš visos mūsų klasės aš likau gyvas. Iš šeimos mūsų liko aš, brolis, mama ir mamos sesuo. Brolis mamos sušaudytas, senelis, senelė – sušaudyti“ (C3).

- *Priešiški santykiai*

„Pas vokiečius ant sagų ir diržo sagčių buvo parašyta „Dievas su mumis“. Jie žudė Dievo vardu“. „...man nebuvo įdomu gyventi. Tarp tokių žmogžudžių. Nėra su kuo gyventi. Su tokiais žmogžudžiais, kai pasaulį valdys tokie žmonės – tai negaila mirti“ (B2).

„Baltaraiščiai negalėjo baigti savo darbo ir jie gražino dalį šitų vyrų į kitą daržinę“, „ir kažkas matyt mus įskundė, atėjo baltaraiščiai, mus suėmė“ (C3).

### *Vidiniai pokyčiai*

Ši kategorija apima tuos dalykus, kuriuos tyrimo dalyviai įvardino, kaip savęs suvokimo, gyvenimo filosofijos pokyčius, susijusius su Holokausto patirtimi.

„Mane karas užgrūdino. Aš tapau laisvesnis, nesibijo-jau nieko, ir dabar nesibijau. Blogiau, kaip buvo – nebus. Aš nustojau bijotis, todėl, kad kiekviena minutė buvo pavojinga“. „Negalima sakyti, kad karas padalino mano gyvenimą į prieš ir po. Jis paveikė mane, mano gyvenimą. Aš žiūriu į gyvenimą šiek tiek kitaip. Aš pasitenkinu tuo, ką turiu. Man turto nereikia. Todėl, kad aš prisimenu, kai gulėjau duobėj, galvoju, kad jeigu turėsiu stogą ant galvos – tai jau bus gerai. Aš pasitenkinu tuo, ką turiu. Man nesinori nieko“ (B2).

„Kad nereikia norėt labai daug, reikia džiaugtis tuo, ką tu turi, būt patenkintu gyvenimu. Užtat, kad praėjai tokią gyvenimą, kad neduok Dieve, kad pasikartotų. Ne-duok Dieve, kad pasikartotų toks baisus dalykas kaip ka-ras“. „Reikia būt tvirtam, nereikia įžeidinėti kitų žmonių, reikia gerbt visus, nedaryti bloga kitiems, ir reikia steng-tis visą laiką daryti gera, o ne norėt žmogui padaryt ką nors bloga“. „Toks jausmas, kad reikia žmogui gyvent ir negalvot, kad bus karas. Reikia galvot apie gera. Bet sunku galvot apie gera, kai prisimeni viską. Bet ką padarysi. Neišeina iš galvos visas šitas gyvenimas. Ir perskaitai laikraštyje ar kur, kad žmonės žūsta – tai labai širdį skauda. Labai gaila, kad žmonės pasidarė tokie žiaurūs“ (A1).

### **Rezultatų aptarimas**

Šio tyrimo rezultatai leido išskirti keturias pagrindines Holokaustą išgyvenusių asmenų tapatumo patirties temines kategorijas: savo bejėgiškumo išgyvenimas; aktyvios pastangos išsigelbėti; santykiai; vidiniai pokyčiai.

Yra žinoma, kad trauminė realybė sugriauna „aš“ gyvenbos mechanizmus ir jo adaptyvius resursus, priveda prie bejėgiškumo, baimės ir regresijos. Trauminės situacijos metu organizmas būna taip stipriai įaudrintas, kad su tuo įaudrinimu neįmanoma susidoroti, ir to pasakoje „aš“ tampa visiškai bejėgis. Tragiškas įvykis įsibrauna į žmogaus gyvenimą. Natūrali biologinė žmogaus reakcija į tą faktą – kova, bėgimas, – užsiblokuoja, žmogų apima trauminė situacija, kuri su laiku tik stiprėja [11]. Mūsų tyrime šią savęs suvokimo patirtį mes išskyrėme kaip savo bejėgiškumo išgyvenimą. Priešinga „savo bejėgiškumo išgyvenimo“ kategorijai, kuri atspindi pasyvų santykį su traumine situacija buvo kategorija „aktyvios pastangos išsigelbėti“, kuri rodo gebėjimą natūraliai ak-tyviai reaguoti į trauminę situaciją.

Mes išskyrėme „santykių“ kategoriją, kuri apima trauminę santykių praradimo, priešiškių santykių ir palai-kančių santykių, padėjusių išgyventi, patirtį. Tapatumas atsiskleidžia, vystosi taip pat ir per tarpasmeninius santykius [1, 10]. Tyrimai rodo, kad trauminių situacijų metu griūna viltis, kad egzistuoja teigiami objektai, kad aplinkiniai gali būti empatiški. Ateina katastrofiška vienatvė, susijusi su baisia baime, gėda, neapykanta ir nusivylimu [11, 14]. Mūsų tyrimo rezultatai atskleidė ne tik neigiamą traumuojančią santykių praradimo ir priešiškių santykių patirtį, bet ir teigiamą palaikančių santykių patirtį.

Žmogus negali gyventi be paaiškinimų, taigi jis suteikia asmeninę prasmę savo traumai [5, 13]. Ši prasmė atsiskleidžia kategorijoje „vidiniai pokyčiai“. Šioje ka-

tegorijoje taip pat atsiskleidžia ir kai kurie potrauminio augimo aspektai: savęs suvokimo ir gyvenimo filosofijos pokyčiai [16].

Mūsų tiriamieji naudojo strategiją „Praeitį yra mūsų stiprybė“ [7]. integruodami praeitį prisiminimus į dabartinį gyvenimą. Nors praradimai, liūdesys nėra pamiršti, jie gali atlikti strateginę funkciją, padedant aukoms suvokti save kaip išgyvenusius.

Šio tyrimo ribotumas yra tas, kad dalyvavo tik trys tiriamieji. Ateityje yra numatoma įtraukti ir daugiau tiriamųjų siekiant išsiaiškinti kaip traumuojančios atsiminimai integruojami į Holokaustą išgyvenusių asmenų tapatumo patyrimą.

### **Išvados**

Holokaustą išgyvenusių asmenų traumuojančios prisiminimai atskleidžia savo bejėgiškumą išgyvenimą (pasyvią, aukos poziciją) arba priešingą aktyvų atsakomybės už savo išlikimą prisiėmimą ir aktyvias pastangas išsigelbėti.

Holokaustą išgyvenusių asmenų tapatumo raida yra susieta su teigiama palaikančių santykių patirtimi, o ne tik su neigiama santykių praradimo ir priešiškių santykių patirtimi.

Holokaustą išgyvenusiems asmenims yra būdinga praeitį prisiminimų integracija į dabartinį gyvenimą ir potrauminio augimo aspektai: savęs suvokimo ir gyvenimo filosofijos pokyčiai.

### **Literatūra**

1. Bosma HA, Kunnen ES. Identity and Emotion: Development through Self-organization. UK: Cambridge University Press. 2001.

2. Braun V, Clarke V. Using thematic analysis in psychology. *Qualit Res Psychol.* 2006; 3: 77–101.

3. Breslau J. Globalizing disaster trauma: Psychiatry, science, and culture after the Kobe earthquake. *Ethos.* 2000; 28: 174–97.

4. Chaitin J. Facing the Holocaust in generations of families of survivors: The case of partial relevance and

interpersonal values. *Contemp Fam Ther.* 2000; 22(3): 289–313.

5. Cramer P. Personality, personality disorders, and defence mechanisms. *J Personal.* 1999; 67(3): 535–54.

6. Gailienė D, Kazlauskas E. (2005) Fifty years on the long-term psychological effects of Soviet repression in Lithuania. In: Gailienė D (ed.) *The psychology of extreme traumatisation.* Vilnius: Akreta. 2005: 67-107

7. Gemignani M. “The past if past”: The use of memories and self-healing narratives in refugees from the former Yugoslavia. *J Refugee Stud.* 2011; 24: 1–25.

8. Yehuda R, Kahana B, Binder-Brynes K, Southwick SM, Mason JM, Giller EL. Low urinary cortisol excretion in Holocaust survivors with posttraumatic stress disorder. *Am J Psychiatr.* 1995; 152: 982–6.

9. Kazlauskas E, Šimėnaitė I, Gailienė D. Subjektyvaus trauminio patyrimo ir potrauminio augimo bei potrauminio streso sutrikimo sąsajos. *Psichologija.* 2007; 35: 7–18.

10. Kroger J. Identity in Adolescence: The Balance between Self and Other. New York: Routledge. 2004.

11. Krystal H. Integration and self-healing. Affect, trauma, alexithymia. Hillsdale (Analytic Press). 1988.

12. Lang B. Holocaust Representation: Art within the Limits of History and Ethics. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press. 2000.

13. Laub D, Auerhahn N. Knowing and not knowing massive psychic trauma: Forms of traumatic memory. *Int J Psycho-Analysis.* 1993; 74: 287–302.

14. Lawler S. Identity: sociological perspective. UK: Polity. Pillemer. 2008.

15. Rosenthal G. Biographical Research. *Qualitative Research Practice.* London: Sage. 2004: 48–64.

16. Tedeschi RL, Calhoun LG. The posttraumatic growth inventory: measuring the positive legacy of trauma. *J Traumat Stress.* 1996, 9: 455–71.

# **TRAUMATIC MEMORIES OF HOLOCAUST SURVIVORS' IN TOUCH WITH THEIR EXPERIENCES OF IDENTITY: QUALITATIVE ANALYSIS**

**R. Reches, J. Sondaité**

Mykolas Romeris University, Institute of Psychology

## **Abstract**

In our research we tried to analyze how the trauma of the Holocaust affected person's self-perception.

The biographical narrative interview was used to collect the data. Three informants (one woman and two men of the age

80–90) participated in the research. The thematic analysis procedures were employed in order to achieve the goal. Themes were generated to delineate the descriptions of experience of trauma and understandings of how it affects the informant's life. The thematic analysis of the interview with the Holocaust survivor paved the way for better understanding of how the traumatic memories are involved in the identity experience, revealing the prevailing patterns such as experience of helplessness; active efforts to survive; relationships; inner changes.

## **Keywords:**

psychological trauma, Holocaust experience, identity, thematic analysis